

Het kiezelpad

Hans had alle opwindning in huis gemist. De pastoor aan de deur, zijn jammerende moeder, zijn doelloos rondlopende vader, de ontredding.

Toen hij zijn ogen opendeed, stond zijn broer in de slaapkamer.

‘Noud is dood,’ zei Arie plompverloren bij gebrek aan andere woorden.

Ja, Ja, het zal wel, dacht Hans. Noud dood. Flauwe vent.

Arie was de leukste thuis. Zo’n twee weken geleden, net voor moederdag, zag Hans midden in de nacht zijn broer met zijn grijnzende hoofd voor hun slaapkamerraam. Daarna een grote bos bloemen. ‘Doe open,’ riep Arie. ‘Pak aan.’ Niet veel later hoorde hij hem vloeken en zag Arie met bloemen en al onder het raam zakken. De buitenlamp waar hij op stond, had het begeven.

De volgende dag keek zijn moeder verrast en achterdochtig naar de haastig in krantenpapier gedraaide veel te grote bos bloemen. Ze zei er maar niets van en de bloemen verdwenen in de achterkamer. Uit het zicht.

Het was ook Arie hem die een gepikte sigaar in Hans’ hand duwde toen er iemand aankwam die hij kende. Daar liep een elfjarig jongetje met een bolknak, alsof dat heel gewoon was. Een Elisabeth Bas, dat wist Hans nog. In sigarenbandjes was hij goed thuis.

Arie, die jaren eerder joelend op de schoorsteen van de schuur zat, en enkele seconden later met dezelfde schoorsteen naar beneden kwam.

Ja, met Arie kon je lachen. Tegelijkertijd was hij de schrik van elk jonger broertje. Daar zou deze misplaatste grap over zijn oudste broer wel bij passen.

Hans draaide zich nog maar eens op zijn andere zij. Maar niet lang.

Zo’n smakeloze grap had hij nog nooit van Arie gehoord. Meteen zat hij rechtop. Nondeju, Noud is echt dood, schoot het door hem heen. Zoiets verzin je niet. Beneden hoorde hij veel meer leven dan normaal op een zondagmorgen.

‘Jongen toch,’ huilde zijn moeder toen ze Hans zag. ‘Jongen toch,’ herhaalde ze. Ze kneep hem bijna fijn. ‘Noud is dood,’ schreeuwde ze. ‘Noud is dood.’

Uit een ooghoek zag hij zijn vader verslagen in zijn stoel zitten. Hij uitte zich op zijn eigen manier. Terwijl zijn moeder het uitschreeuwde, verstopte hij zijn verdriet en huilde alleen, zonder tranen.

Hans had veel op met zijn vader. Een rustige ietwat sombere man, nooit klagend, terwijl het toch leek alsof hij het leed van de wereld op zijn schouders droeg. Daar herkende hij zich wel in. Nu zat zijn vader daar als versteend. Zijn jongste zoon merkte hij niet op. Dat deed hij trouwens vaak niet.

De bel ging. ‘Oei, oei, de buurvrouw,’ zei Arie die door het gordijn had gekeken. Betje van Ham baande zich een weg naar binnen. ‘Wat verschrikkelijk,’ riep ze recht naar zijn moeder lopend. ‘Och, och, wat verschrikkelijk. Ik weet wat het is. Een jongen afgeven, het ergste wat er is. Onze Ad, praat me er niet van. En nu jullie Noud, och, och, wat verschrikkelijk.’

Betje kwam wel vaker binnenvallen. Zeker na de zelfmoord van haar zoon enkele jaren daarvoor. Dan deed ze als een waterval haar verhaal en ging weer. De hele familie was er aan gewend. Arie had haar eens een keer opgenomen op de bandrecorder. Hij kon Betje als geen ander nadoen.

Betjes man was kunstschilder. Cor, de Han van Meegeren van het dorp werd hij ook wel genoemd. Hij schilderde alles na. De Emmausgangers van Van Meegeren, dat lange tijd aan Vermeer was toegeschreven, hing bij de Van Hams boven de eettafel. Zijn stopwoordjes waren befaamd. ‘Witte wel, witte nie,’ zei hij na elke zin. Zijn fijngevoeligheid miste Betje volledig. Als je haar binnenhad, kon je alleen nog maar denken aan haar vertrek. Toch deed het zijn moeder nu goed, zag Hans.

Hans kende Noud eigenlijk niet zo goed. Het leeftijdsverschil was te groot. Hij zag hem ook niet veel. Noud werkte in een garage. Tot afgrijzen van zijn ouders was hij van de ene op de andere dag met het gymnasium gestopt om daar te gaan werken.

's Avonds was Noud meestal op stap. 'Achter de vrouwtjes aan,' zoals Arie dat noemde. Met zijn bekende knipooog waardoor Hans wist dat het iets spannends moest zijn. Jaren later had Arie hem verteld dat Noud het goed deed bij de meisjes. 'Hij kon krijgen wie hij wilde. De Don Juan van Bleekberg, noemde hij hem. 'De Casanova van de Wilhelminastraat.' Arie kon het weten, want hij ging zelf ook al uit. Daar kwam hij Noud wel eens tegen.

Zijn ouders trouwden in 1940. Een jaar later werd Noud geboren. Door schade en schande wijs geworden, waren de andere kinderen van na de oorlog. Hans was een nakomertje, met Arie scheelde hij toch al gauw zes jaar.

Hans ging naar zijn kamer die hij met Arie deelde. Niet lang meer, dacht hij. Arie zou Nouds kamer wel krijgen. Had hij eindelijk het rijk alleen. Hij pakte de rode plastic Ford Taunus die hij een paar maanden terug van Noud had gekregen. De mooiste herinnering die hij aan hem had.

Noud was dood. Het bracht zijn orde flink in de war. Op zondagmiddag zat hij meestal op het kiezelpad. Daar zocht hij steentjes die op iets leken. Hij had al een hele verzameling. Een ijsje, een koekje en een gezicht van een oude man waren zijn mooiste. Hij vroeg zich wel eens af of hij niet alle steentjes al een keer in zijn handen had gehad. Het was zijn zondagse bezigheid, net als vaak door de week. Hij kon er uren zoet mee zijn.

Zijn mooie steentjes stalde hij uit op zijn pronktafeltje, naast de Ford Taunus van Noud. Verzamelen was zijn lust en zijn leven. Hij spaarde van alles. Postzegels, lucifermerken, suikerzakjes en de laatste tijd vooral speldjes. In de vastentijd zelfs snoep. Samen met Henkie waar hij mee speelde. Elke dag telden ze hun voorraad. Het losse snoep was al gauw een grote vieze plakkerige bonk.

's Middags kwam de familie. Allemaal zag hij ze op het pad voorbijkomen. Alleen van ome Frans kreeg hij een aai over zijn bol. De rest had geen oog voor hem. Hans zat er niet mee, want voor zijn steentjes had hij alle aandacht nodig. Binnen hoorde hij zijn tantes huilen. Zijn familie kon er wat van.

De dagen erna was een komen en gaan van mensen waarvan hij de meesten nog nooit had gezien. Vrienden van Noud. Een vriendinnetje. Daarna tot verwarring van zijn moeder nog een vriendinnetje. Zijn moeder genoot van alle aandacht. Als in een roes.

Hans dacht aan de woorden van ome Frans die hem op het kiezelpad had aangesproken alsof hij een volwassene was. 'De eerste dagen zijn niet erg,' zei hij. Maar daarna komt de klap.' Hans kon zich er niets bij voorstellen, maar knikte als een volwassene. 'Het is wat, Hans. Sjonge jonge, het is wat,' mompelde hij weer naar binnen.

De voorbereidingen voor de begrafenis waren in volle gang. De begrafenisondernemer was kind aan huis. Na enkele dagen leek hij bij de familie te horen. Zou hij na de begrafenis ook nog komen? dacht Hans. Hij genoot van deze dagen. Hans vond het gezellig. Er werd gelachen en herinneringen gingen over tafel. Iets wat volwassenen altijd al graag deden. Op een vreemde manier voelde hij zich gelukkig. Was het altijd maar zo. Hij wist ook dat dat niet zo was, want volgens ome Frans zou de klap nog komen. Wat het betekende, wist hij niet, maar prettig zou het niet zijn.

‘Jullie Noud is dood, hè?’ vroeg Henkie zelf het antwoord gevend toen Hans weer voor het eerst buiten ging spelen. ‘Verongelukt, hè.’

Hans deed zijn verhaal uit alle brokstukken die hij de afgelopen dagen had opgevangen.

Niemand had hem het hele verhaal verteld. Vergeten waarschijnlijk.

‘Ja, in België,’ begon Hans. ‘Hij was uit met die van Cox uit de Kerkstraat. Die had daar verkering of zoiets. Op de terugweg zijn ze recht op een tegenligger geknald. Noud was op slag dood. Zijn nek gebroken. Die Jan Cox heeft zijn been gebroken, verder niets. Die ligt nog in het ziekenhuis.’ Hij ratelde het hele verhaal in één adem af.

‘Ze zeggen dat die van Cox gezopen had,’ zei Mari die erbij was komen staan. Hans dacht aan het gesprek van zijn ouders dat hij de avond daarvoor had gehoord. Zij hadden ook zoiets gezegd.

‘Dat kan niet anders,’ antwoordde Hans. ‘Als je uitgaat, dan zuip je, zeker ’s nachts,’ zei hij het straatgerucht voedend. Zijn ouders konden trots op hem zijn.

Zijn moeder had de schuldvraag al beantwoord. ‘Dat noemt zich een vriend. Met drank op achter het stuur kruipen. Mooie vriend. Onze jongen is dood, hij leeft nog. Niets hebben ze van zich laten horen. Jan niet, en zijn ouders niet. Dan deug je niet,’ was haar oordeel.

Wilma was ook naar buiten gekomen. Het praatje ging dat zij een oogje op hem had. ‘Rot voor jullie Noud,’ zei ze hem even aanrakend. ‘Gecondoleerd.’ Hij voelde zijn tranen opkomen. Wilma was de eerste die hem condoleerde. Anderen hadden dat niet nodig gevonden.

‘Bedankt,’ klonk Hans zo stoer mogelijk. Tegen meisjes wist hij nooit zoveel te zeggen. Met jongens ging dat beter. Als je hen goed nadeed, kwam je een heel eind. Nog nooit had hij zoveel aandacht gekregen. Hij verlangde naar het kiezelpad.

De kerk zat stampvol. ‘Een jongeman in de bloei van zijn leven weggerukt door een noodlottig ongeval,’ hoorde hij de pastoor zeggen. ‘Een briljante gymnasiumleerling waarvoor de toekomst openlag. Een voorbeeld voor anderen en de trots van zijn ouders.’ Geen woord over de Fordgarage waar hij werkte. Ook niet dat hij liever onder een auto lag dan boven zijn boeken zat. Dat hij meestal op stap was.

Als Hans en zijn ouders op zondagavond met de bus terugkwamen van oma, zag hij Noud voor het raam van het kantoorje zitten waar zijn vader als tweede baan kassier van de Boerenleenbank was. Noud lag met zijn benen op tafel, onderuitgezakt, zijn pen omhooggooiend en weer opvangend, steeds opnieuw. Zijn studieboeken lagen open, maar hij keek er niet in.

De pastoor vertelde een verhaal waarbij zijn moeder glom. Waarschijnlijk had ze hem het zo ongeveer ingefluisterd. Kloppen deed het niet. Eerlijk is anders, vond Hans. Waarom vertelden ze niet gewoon zoals het was?

Hij keek de kerk rond. Vrij vooraan zaten Nouds vrienden, in begrafenispakken die ze vandaag waarschijnlijk voor het eerst hadden gezien. Ook de twee vriendinnetjes kon hij ontdekken. Van Cox zag hij niemand.

Na de begrafenis kwam de klap die ome Frans had voorspeld. Het leven nam nooit meer zijn normale gang. De verkillung kwam, en ging nooit meer weg. Zijn vader werd steeds eenzelviger, somberder ook. Hij slikte allerlei pillen. Hij was overspannen. Zijn moeder had veel verdriet en meteen een nieuwe levensvervulling: het verwerken van Nouds dood. Gezelligheid in huis was met zijn oudste broer overleden. Net als de warmte en genegenheid die Hans tot dan toe had gekend.

Alles draaide om zijn moeder. En Noud. Ook na zijn dood beheerste hij ongewild het dagelijks leven aan de Wilhelminastraat.

Zijn moeders gedrag werd steeds gedrevenner. Op het dwangmatige af. Als een gekwelde kloek waakte zij over haar andere kinderen. Afgemeten korte zinnnetjes lagen in haar mond bestorven. Met veel regels probeerde zij iedereen in het gareel te houden. Met grauwen en snauwen als het moest. Ze dacht dat ze het zo goed deed.

Arie ging gewoon zijn eigen gang. Hij hoorde het allemaal aan en liet het van zijn schouders glijden. Hij trok zich nergens iets van aan en kwam thuis wanneer hij wilde.

Een sleutel had hij niet. 'Dat is niet nodig,' had zijn moeder gezegd. 'Ik hoor toch wel als je er bent.' Maar meestal sliep ze. En om binnen te komen, zat er niets anders op dan op het voordeurrooster te stampen. Soms was een minuut genoeg, Arie stond er ook wel eens een uur. Als zijn moeder dan openmaakte, kwamen de verwijten. 'Je stinkt naar carbid,' snauwde ze. Het was haar favoriete nachtelijke uitspraak. Arie haalde zijn schouders op en ging naar bed.

Hans begon te puberen. Ineens en hevig. Iets waar hij maar moeilijk mee uit de voeten kon. Zijn onrust nam toe. Net als zijn verlegenheid, zeker tegenover meisjes waar hij sinds kort op een heel andere manier naar keek. Soms was hij angstig en tolde het in zijn hoofd. Hij was druk zonder iets te doen. Hans vond het maar niets om groot te worden.

Hij zat met Maaike Cox in een hut van balen stof. Haar ouders hadden een textielzaak met daarachter een grote hal waar het altijd een doordringende textielgeur hing. Hij trok op met haar broer Erik die hij van judo kende.

Nu zat Hans met haar in de hut. De spanning was groot. Er hing iets in de lucht. Ze wilde wat van hem, maar hij durfde niet. Toe nou zeikerd, zei hij steeds tegen zichzelf. Toch kwam hij niet van zijn plaats. Zijn eerste kans om een meisje aan te raken op plekje waar hij de laatste tijd veel aan dacht, liet hij lopen.

Dat hij bij Cox thuiskwam, hield Hans voor zijn ouders verborgen. Nouds dood was dan al enkele jaren geleden, de wond was nooit geheeld. Cox was de vijand. Een familie waar je niet mee omging. Mensen van het ergste soort, erger nog. Dat hun zoon daar kwam, zou voor zijn vader en moeder verraad zijn. Hij hield er zijn mond maar over.

Hij had Jan Cox één keer gezien. Hans schrok zich een ongeluk. De vijand in eigen persoon. Maar Jan leek niet op het monster dat hij verwachtte. Hij was heel vriendelijk geweest. 'Jij bent toch het broertje van Noud? had hij gevraagd. 'Ik denk nog vaak aan hem. Hij was een goede vriend,' zei hij erachteraan.

Erik was ouder dan Hans. Hij had ook meer ervaring met meisjes. Een keer had hij Hans meegenomen naar het bos. Daar wees hij vol trots op enkele blaadjes waar iets wits op zat. 'Evelien Passchier,' had hij alleen maar gezegd. Hans dacht dat hij het snapte, maar wist het niet zeker. Evelien woonde twee huizen verder. Hij zou eens wat beter op haar letten.

Met Erik was hij naar een seksfilm geweest. In Luxor. Voor boven de achttien. Dat hij binnenkwam, verbaasde hem. Niet dat je veel zag. Met een half ontblote borst hield het wel op. 'Mooie tieten,' vond Erik. 'Brigitte Bardot is er niks bij.'

Op de middelbare school had Hans het niet naar zijn zin. Hij miste de veiligheid van het kiezelpad. Hij kon maar moeilijk wennen aan zijn nieuwe leventje. Terwijl zijn broer en zus de hbs en mms doorliepen, ging Hans naar de ulo. Een schoolonderzoek was duidelijk geweest. 'Uw zoon is wispelturig en kan zich nauwelijks concentreren,' stond er te lezen. 'De ulo lijkt ons voor hem het hoogst haalbare.'

Hans zat daar nu enkele jaren en nog steeds voelde hij zich niet thuis. Hij had ook geen enkele hoop dat dat ooit zou veranderen.

Het ging helemaal niet goed met hem. Hij was somberder dan ooit en lag het liefst in bed. Op het schoolplein stond hij meestal alleen. Hij vond de pauzes niet om door te komen.

Hans zakte voor zijn eindexamen. Hij herinnerde zich die dag alsof er iemand anders zat. Niet hij, maar een vreemde. In en drielijg pak dat hij vlak daarvoor met zijn moeder had gekocht. Het jaar daarop slaagde hij wel.

‘En nu de havo,’ had zijn vader hoopvol voorgesteld. Hans vond het best. Hij wist toch niet wat hij moest gaan doen.

Hij kreeg andere vrienden. Van school. Een clubje waren ze. Enkelen hadden al een brommer. Hij niet, want dat vond zijn moeder veel te gevaarlijk. ‘Eén jongen afgeven is genoeg,’ had ze gezegd toen hij erover begon.

Ze rookten en dronken. Ze gingen uit. Maar steeds vaker had Hans het gevoel dat hij er niet bij was. Hij keek hoe anderen dingen deden. Dan viel hij niet zo uit de toon.

Hans blowde met zijn vrienden mee. Eigenlijk niets voor hem, maar hij liet zich niet kennen. Hij werd er achterdochtig van. En angstig, soms erg angstig.

Op de havo voelde hij zich nog ellendiger dan op de ulo. Toch had zijn nieuwe school ook een voordeel. Omdat hij naar Middelhuis moest, kreeg hij een brommer. Een Tomos, met een gewoon stuur, want zo’n hoog stuur was nergens goed voor, vond zijn moeder. Dat hij eigenlijk een brommer nodig had toen hij zestien werd, was haar ontgaan. Hij was nu ruim zeventien en om meisjes te imponeren had hij andere dingen nodig.

Hij werd gek, dacht Hans. Hij was nauwelijks nog in staat om de dag door te komen. Hij sloot zich op op zijn kamer. Nouds oude kamer, want Arie was het huis uit. Hij ging nog zelden naar school. Als hij geen smoesje kon verzinnen, hing hij in Middelhuis rond. Doelloos. Met zijn vrienden had hij steeds minder contact. Hij zonderde zich af. En hij was lastig, verschrikkelijk lastig.

Van zijn moeder kon hij niets hebben. Ze leefden als twee kemphanen, opgesloten in dezelfde kooi. Geen vriendelijk woord kwam nog over hun lippen. Hij ergerde zich mateloos en raakte soms buiten zinnen. In zo’n bui had hij een keukenmes een centimeter of tien naast haar hoofd gegooid. Het mes bleef in de deur steken. Trillend, zoals je dat in films zag.

Hans had er genoeg van. Hij verzamelde alle pillen van zijn vader die in het keukenkastje lagen. Hij nam ze in en ging op bed liggen.

Midden in de nacht was hij klaarwakker. Zo energiek had hij zich sinds tijden niet gevoeld. In de keuken zat hij uren naar de bovenrand van het gordijn te kijken waarin hij verschillende figuren ontdekte. Het deed hem denken aan het kiezelpad.

Maar plots kwam de angst. Op zijn kamer hoorde hij zijn vrienden lachen en hem belachelijk maken. Hij zag ze duidelijk staan, met hun brommers. Hij keek door een spleetje van het gordijn, strak verborgen achter de muur. Ze stonden er uren en gingen maar door. De groep werd groter en luidruchtiger. Henkie, Mari en Wilma waren er nu ook. Betje van Ham en ome Frans stonden iets achteraf. Ze lachten en joelden.

Hij kon geen kant op. Maar wat zou het, dacht hij terwijl zijn hart veel te hard bonkte. Hij ging toch dood. De pillen zouden hun werk doen. Het was een kwestie van tijd.

Een dag later stond de huisdokter op de stoep. Waar het gesprek boven zijn bed over ging, was hem ontgaan. Maar ‘s avonds vertelde zijn vader dat hij naar een andere dokter moest. Een psychiater. Iemand die hem kon helpen, iemand die verstand had van zijn problemen. Zijn vader had tranen in zijn ogen en Hans voelde zich schuldig. Hij wilde uitleggen dat zijn vader er niets aan kon doen, dat hij van hem hield, dat hij aan het einde van zijn Latijn was, dat hij niet meer wilde leven. Maar de woorden kwamen niet.

De psychiater en zijn ouders waren het er over eens dat hij maar beter niet meer thuis woonde. Zijn vader bracht hem met zijn spulletjes naar zijn kamer in Middelhuis. Daar namen ze onhandig afscheid. Hans legde zijn mooie steentjes op zijn nieuwe pronktafeltje, naast de Ford Taunus van Noud.